

tenus verba, et, si solis attendantur in syllabis, ab apostolici culminis gravitate funditus aliena. Reprehensibilis est Petrus, cui ad reprehendum et ad corrigendum commissa sunt omnia regna terrarum (*Matth. xvi*). In faciem ei resistitur, ad cuius imperium janua regni coelestis Christi fidelibus aperitur; simulationis auctor asseritur, qui primus est in praedicatoribus veritatis; et, ut copiosior adhuc exaggerari valeat injuria, diligenter attende quid sequitur: « Sed cum vidissem quod non recte ambularent in veritate Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Judæus sis, gentiliter vivis, et non Judaice, quomodo gentes cogis Judaizare? » (*Gal. ii*.) Quid est hoc, beate Paule, quod priorem tuum increpationibus laceras, objurgationibus exacerbans? Quo pacto non vereris eum ante hominum ora confundere, cui speciali jure concessum est universali totius orbis Ecclesiae praesidere? An fortassis excidit quod vos communis utriusque doctor instruxit? « Si peccaverit, inquit, in te frater tuus, corripe eum inter te et ipsum solum; sin autem te non audierit, adhibe duos vel tres testes (*Matth. xviii*). » Tu vero non private conventum, non clam coram testibus allocutum, sed palam omnibus arguis, et insuper ad posteritatis venturae notitiam, quod gravius est, hoc te fecisse conscribis. An et illud oblitus es quod Timotheo ipse jussisti: « Senem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem? » (*I Tim. v*.) Sed in eo quod B. Petrum Paulus coram omnibus manifeste redarguit, foris quidem contradictor apparuit, sed

A tare potuimus? sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum et illi (*Act. xv*). » Volebat ergo Petrus permaxime coram omnibus argui, gaudebat objurgantis invectione confundi, ut id quod solus attentare timuerat, socium inveniret. Paulus ergo Petro cum restitit, eique procul dubio intrinsecus concordavit, quem extrinsecus arguit; alioquin, quomodo Paulus in alio condemnaret quod ipse non dissimili necessitate compulsus egisset? Nam propter Judæos, qui legis observantiam et veteres ritus tenendos esse perhibebant, et Timotheum, gentilis videlicet hominis filium, circumcidit: et ipse, votum solvens, sibimetipsi caput rasisit, et sacrificium juxta veteris legis caeremonias obtulit. (*Act. xvi, xxi*).

740 CAPUT VI.

An beatus Paulus peccaverit beatum Petrum objurgans.

In hoc ergo quod Petrum corripere visus est, obsecundatus est, non adversatus; et non adversus eum, sicut Porphyrius opinatur, superbe pugnavit, sed humiliter ministravit. Hæc nimirum Pauli correptio ministerium fuit obedientiae, non objurgatio disciplinae; non temeritas invectionis, sed unanims concordia voluntatis. Tu itaque, dilectissime, cum super qualibet occasione corripieris, etiam si te deliquisse nequaquam conscientia reprehendat, quod objectum est, libenter amplectere, culpabilem te coram fratribus tuis humiliter confitere. Quod nimirum et illis erit imitationis exemplum, et tibi proveniet in augmenta virtutum. Memento quod per Salomonem dicitur: « Melius est a sapiente corripui, quam stultorum adulatione decipi (*Eccle. vii*). » Talis ergo sit voluntas tua ut is etiam qui te forte durius arguet, cum tui cordis intentione concordet; et in eo quod in te asper invenitur, morigeretur potius quam obluetur. Praesentibus itaque conversatio tua liceat, absentibus fama in benedictione redoleat. Esto, quod superius diximus, ager et exuberans copia segetum et spirans odorantibus pigmentorum, ut in te quoque delectetur omnipotens Deus, et dicat: « Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Deus (*Gen. xxv*). » Ut quoniam Ariprandus ipse vocaris, ares (*ἀρετή*) autem virtus dicitur, tanquam ager uberrimus centeni feras fructus acervum, et Deo prandium merearis offerre virtutum.

Sit nomen Domini benedictum.

741-742 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM SEPTIMUM.

DE CASTITATE ET MEDIIS EAM TUENDI.

ARGUMENTUM. — Damiano nepoti inter caeteras virtutes castitatem praecipue commendat: quam ut facilius tueatur, quotidie ut Dominicum corpus percipiat suadet. Deinde contra insidias daemoneis illum instruit. Postremo, ut se priori commendat, petit: quem de hospitalitate servanda admoneat.

DAMIANO charissimo filio PETRUS peccator monachus paternae dilectionis affectum.

Quia litterarum gerulus anxie parat exire, non possum, quæ mittenda sunt, climatâ styli digestionem

conscribere; teque volo ut potius veri consideres sensum, quam aucuperis lenocinia phalerata verborum. Interim itaque, dum præsto rescribere nequeo, sufficiat hoc tibi simpliciter scribi, quod Timotheo velut æquævo per epistolam Apostolus præcipit: « Dum venio, inquit, attende lectioni, exhortationi, atque doctrinæ (I Tim. iv). » Cui nimirum jam et ista præmiserat: « Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate (Ibid.). »

CAPUT PRIMUM.

Quod castitatis virtus junioribus difficilior sit.

Et ut de cæteris virtutibus quæ nunc per epistolam enumeratæ sunt interim taceam, castitatem, quam ultimam posui, non in membris tantummodo studeas servare corporeis, sed hæc eadem permaxime regnet ac vigeat in visceribus cordis. Nulla quippe virtus est quæ in adolescentiæ flore graviora certamina perferat, quam videlicet velut in camino surgentis incendii, titillantis illecebræ genuinus ardor impugnat. Sed cum super hoc themate nobis uberius disputare non liceat, quia præ nimia celeritate non vacat, quid mihi imperatrix, Agnes olim scilicet aureo quidem diademate coronata, nunc autem multo feliciter et incomparabiliter eminentius in regis æterni thalamo collocata, hesternum jam vespertini temporis elabente crepusculo, retulit, hic annotare succincte raptimque non pigeat; ut apud animum tuum, non tam laciniosa loquendi prolixitas quam insignis exempli dignitas convalescat. Porro dum prælata Christi sponsa, et B. Petri filia, in omnium dispositione virtutum delectabiliter pascitur, in tractanda tamen castitatis pudicitiaque munditia propensius immoratur. Unde factum est ut, dum nonnulla de salute animarum mutuis confabularem eloquiis, et præcipue quasi quosdam versarem in manibus vernantis flosculos castitatis, illa hoc in medium protulit: Postquam imperator, inquit, Otto regnum Italiae Berengario victor eripuit (25), captas illico duas ejus filias in Teutonicas partes exilio transmigravit. Quæ nimirum, dum venusti vultus specie et insigni corporum pulchritudine regum referrent generis dignitatem, cœperunt multi regni proceres Adelaidi Augustæ vehementer insistere, ut tam elegantis formæ decus dotali sibi mererentur copula sociare. Quæ nimirum puellæ dum omnes procos æqua proisus dedignatione contemnerent, et mortale conjugium sanctæ superbix supercilio fastidirent, una illarum duos pulcinos suis uberibus supposuit, et tandiu inter vestem et carnem, donec omnino putrescerent, occultavit. Cumque conspiceret homines ad suum venire colloquium, laxabat occulte vestem, et naribus colloquentium gaudebat exhalare fetorem. Cumque colloquentes ei hanc quotidie narium paterentur injuriam, tandem cessavit delusa sollicitudo quærentium, et virgo Christi, per simulatam carnis alienæ putredinem, inviolabilem sui cor-

poris servavit integritatem. Unde factum est ut utræque postmodum sorores eligerent sanctimoniale propositum, et usque ad finem vitæ monachicum servarent irreprehensibiliter institutum.

743 CAPUT II.

Quod frequens eucharistiæ susceptio est præsidium castitatis.

Quamobrem pudeat, vel, o fili, vitio libidinis enerviter, vel in cogitatione succumbere, de quo cernis infirmiore et fragilem sexum cum tantæ gloria triumphare: et, ut frementem bestiam valeas, ut ita loquar, ex agro tui juris expellere, satage te, frater, jam quotidie Dominici corporis et sanguinis perceptione munire. Videat occultus hostis labia tua Christi rubore rubentia, quæ territus perhorrescat, et mox in tenebrarum suarum latibula pavescendo diffugiat. Quod enim tu per visibilem panis ac vini speciem suscipis, ille, velit, nolit, Dominici corporis ac sanguinis intelligit veritatem.

Porro autem eadem mihi tunc venerabilis regina narrauit quod nuper in Vormaciensi ecclesia, dum longiori per negligentiam tempore eucharistia reservata fuisset in buxide, sola postmodum illic caro fuerit reperta. Ita dum curiosius in eam multorum visus intenderet, nil aliud quam veram ac solidam carnem procul dubio judicaret.

Rainaldus etiam venerabilis Cumanæ Ecclesiæ pontifex dum adesset, quod sibi paulo ante contigerat, veridicus enarrator exposuit: Presbyter, inquit, in ecclesia cui, Deo auctore, deservio, hodieque ni fallor advivit, qui tam parvam ac tenuem in litterarum habet doctrina notitiam, ut aperte quoque scriptionis articulum syllabatim vix valeat legere; nimia tamen paupertate constrictus, utcumque missarum cogitur solemniter celebrare. Hic aliquando dum sacri muneris eucharistiam detulisset ægroto, ut erat utique deses ac negligens, aliquantulum Domini sanguinis remansit in calice. Quod cum ille in ecclesiam rediens comperisset, sed fastidio præpeditus nolisset accipere, mox calicem lavit, et in labrum marmoreum in quo erat aqua sanctificata, projecit. Et, o magnum divinæ virtutis indicium! illam labri partem quam id quod effusum est de calice, contigit, in sanguineum ruborem repente convertit, ubi scilicet duæ majores guttæ sanguinis exprimuntur; sed neque illæ, neque aliæ quæ juxta videntur esse minusculæ, nullo possunt studio vel ablati vel abs ergi, quo rubor impressi sanguinis aliquatenus valeat aboleri. Cum ergo purpureus ille cruor tam tenaciter hæserit in vase lapideo, quantum putamus jus sibi potestatis vindicat virtus illa cœlestis in pectore Christiano? His itaque cœlestibus sacramentis, fili charissime, te frequentius munire non differas, quibus videlicet diabolicæ versutiæ et subdolæ machinationis argumenta repellas. Præcinctus erigere, constanter atque robustus sta semper in acie, nec

ignores indeficientem adversarium contra te infatigabiliter dimicare.

744. CAPUT III.

Diabolus transfiguratur se in angelum lucis, ut monachum decipiat.

Interea dum hæc loquor, et illud nunc ad memoriam redit, quod Hildebrandus Romanæ Ecclesiæ archidiaconus, eisdem qui superius memorati sunt et episcopo præsentibus retulit: Duos, inquit, sanctos monachos vidi, et non mediocre apud eos locum familiaritatis obtinui; qui nimirum singulis morabantur in cellulis, apud monasterium quod in loco constructum est qui dicitur Aquisgrani, quorum videlicet alter, qui majoris videbatur esse simplicitatis, Marinus; alter autem Romanus vocabatur proprio nomine. Sed Marinus vix ulla dies erat in qua diabolus vel per speciem aliquam non aspiceret, vel per somnium non audiret, adeo ut antiquus hostis sibi sæpe compsalleret, simulque cum eo divinæ laudis officia celebraret. Aliquando vero tenebrarum auctor se transfiguravit in angelum lucis, eique quasi legem dictando mandavit: Cave, inquit, quia qui angelum Dei et aspicere et alloqui meruisti, indignum est ut de cætero cum hominibus loquaris. Protinus ille, tanquam mandatum divinitus accepisset, a fratrum se funditus colloquutione removit, seque sub rigida silentii censura constrinxit. Cui cum frater Romanus primo, deinde abbas monasterii, ut sibi loqueretur vehementer insisteret, et ille prædantis labiis (*suppl. responsum vel quid simile*) non mitteret; abbas, fores cellulæ violenter irrumpens, dignis indiscretum fratrem verberibus castigavit, et sic ad reddendum sermonis officium compulit. Cui ræox admonendum subjunxit: Idcirco, inquit, antiquus adversarius, bonorum semper operum inimicus, silentium tibi tentavit imponere, ut et tu fructum fraternæ ædificationis amitteres, et illi qui a te sublevandi erant tuæ consolationis auxilium non haberent. Sic itaque frater, quia non malitia, sed ex simplicitate peccaverat, ad mentem quantocius rediit, et, contempta suggestionem diaboli, admonitionibus pii patris humiliter acquievit.

Sed dum te, fili mi, ad evacuandas antiqui hostis insidias provooco, quid præfata regina retulerit audisse ex ore beati Leonis noni Romanæ Ecclesiæ pontificis, non omitto. Ait itaque prædictus papa: Amita mea, sanctimonialis effecta, in quodam viro- rum erat monasterio constituta; ibique in propria degens cellula cum quadam pygmæa, id est brevis staturæ femina, quotidianæ laudis officia patienter et humiliter persolvebat.

CAPUT IV.

Quod diabolus signo crucis cognoscitur.

Quadam vero nocte cum ante nocturnæ synaxis [articulum, vel horam vel aliquid simile] maturius surrexisset, comitemque suam more solito sæpius inelamasset; illaque, gravi sopore depressa, nullatenus responderet, tandem in iram commota, quid diceret non attendit: Diabole, inquit, surge. 745

Ad quam vocem præsto diabolus, ejus quæ dormiebat effigiem representans, accessit; et mutuos reddendo versiculos, psallere simul cœpit; cumque ad illum psalterii locum modulatione continua pervenissent ubi dicitur: « Exurgat Deus, et dissipentur inimici ejus, et fugiant a facie ejus qui oderunt eum: sicut deficit fumus, deficiant (*Psal: LXVII*), » et reliquæ: hic illico malignus spiritus substitit, et hos exprimere versiculos non præsumpsit. Hoc sancta mulier cum apud se miraretur, expavit; et, quod erat, non inaniter suspicans, signum sibi sanctæ crucis imposuit, statimque malignus hostis evanuit; et quis esset qui sanctæ mulieri psallendo comes exstiterat, se fraudulenter occultando monstravit. Huic etiam venerabili matronæ nocturnis horis nequam spiritus cadaver ejusdem hominis, qui pro suis sceleribus appensus fuerat, attulit; et, ut illi terrorem incuteret, hujusmodi sibi, ut ita loquar, xenium procuravit. Quæ mox abbati loci fratrumque conventui quid sibi nequissimus hostis fecisset innotuit; atque ut pro illo misero fratres omnes in commune preces effunderent, obnoxiiis [*f. obnoxiiis*] precibus impetravit. Postmodum vero cuidam divinitus revelatum est, per orationes fratrum illum misericordiam consecutum. Sic itaque deceptus hostis antiquus, qui dum viventi machinatur illudere, jacturam cogitur de mortuo sustinere.

CAPUT V.

Christianæ charitatis exemplum.

Ad hoc igitur et hujusmodi diabolicæ tentationis tibi proponuntur exempla, ut et ipse contra hostis callidi deceptoris insidias solerter evigiles: et, dum te delectat aliorum cum hoste luctantium audire victorias, ipse te per languidi corporis ignaviam non remittas. Sed jam ista sufficiant. Commenda me fratribus, domno priori ex nostra parte humiliter suggerere ut a fervore solito pietatis et misericordiæ non tepescat, sed susceptionibus hospitem et subsidiis egenorum, in quantum res domestica patitur, insistere non omittat. Sed et illi conveniens exemplum profero, quod huic rei, quam sibi suadere gestio, non mediocriter profuturum esse confido. Nam et eadem Agnes regina quæ supra inquit etiam quia vir quidam in Alemanniæ partibus avia saltuum, prærupta montium, opaca sylvarum venandi studio peragrabat. Hic itaque dum anxius huc illucque discurrebat, et sollicitus curiositatis indagine ferarum lustra perquirat, invenit duas mulieres, matrem scilicet ac filiam, per illos hiemalium cumulos pruinarum, et profunda nivium rudera miserabiliter oberantes. Qui protinus misericordia ductus, comiti suo qui eum solum sequebatur, ait: Levemus in equis has feminas, singuli singulam, et ad hominum habitacula devehamus, quia vel oberrantium forte luporum sunt morsibus exponendæ, vel vi nimii algoris sunt procul dubio morituræ. Quod comes penitus abnegat, et hanc se ferre posse stomachatur injuriam. Cui dominus: Ego, inquit, si tu fastidis, selus utramque levabo, et hanc quam dicis injuriam

alacriter sustinebo. Cumque unam ⁷⁴⁶ post se, et alteram, in medio residens, poneret ante se : tandem socius mente compunctus atque confusus, domino suo cessit unam, et ipse ad subvehendum corripuit alteram. Sic igitur eas per difficillima loca et longos anfractus non sine gravi periculo detulerunt, donec scilicet molendinum casu obvium reperirent, ibique eas deponerent. Adjecit etiam dominus ut uni earum vestem traderet, qua vim frigoris aliquatenus temperaret. Hic aliquanto post tempore factus est monachus, et deinceps, ingravescente molestia, ad extrema perductus est. Tunc fratribus, qui astabant, cum magna cœpit animadversione clamare, dicens : Videtis innumerabilium dæmonum turbam, quæ me undique circumvallat, meque terribilibus oculis intueri et impugnare non cessat? Cumque continuis orationibus et psalmodiæ fratres insisterent, ille tamen nihilominus tremefactus visceribus formidaret, tandem ille qui sibi, sicut dictum est, in veneratione cōmes exstiterat, assistens propius exclamavit : Nonne vides quod mulier illa quam tecum simul ad aquimolum devectavi, vestimentum illud quod sibi tunc dedi tenens in manibus, ventilat, et omnes in hac domo dæmones violenter exturbat? Paulo post, ecce, Deo gratias, ejecti sunt, et a meis obtutibus, mulieris hujus impulsu, prorsus evanuerunt. Sic igitur ille sub bonæ spei securitate defunctus est, et misericordiæ fructus, quos vivus exhibuit, oblatos sibi, dum moreretur, invenit. Nam sæpe contingit ut inter multas carnalium actionum tenebras unum boni operis lumen erumpat, quod hominem ad bonum finem portumque perducatur.

CAPUT VI.

Per unum opus bonum Dei pietas peccatores salvat.

Unde non otiosum arbitror si et id quod Stephanus ejusdem reginæ capellanus, vir videlicet honestus et prudens, enarravit, attexo. Ait enim quod Stedelandus imperator Galliciæ retulit, quod tunc ad unius notitiam, alio postmodum referente, pervenit : Tres, inquit, meretrices erant, obscenis lupanarium foeditatibus deditæ, et, ut ita loquar, omni

A transeunti turpi lenocinio prostitutæ, sed cum regio illa communi Saracenorum et Christianorum esset habitatione permixta, ille se Christianis quidem turpiter exponebant ; Saracenorum vero consortia funditus abdicabant. Cumque se dolerent illi in hoc fœdo negotio despici, suæque genti conquereretur injuriam irrogari, tandem eas ad tribunal præsidis pertrahunt, et ut suis quoque, sicut Christianis, in luxuriæ permixtione consentiant, vehementer insistunt. Sed dum scelus hoc apud eas, modo terrores, modo blanditias intentantes, aliquatenus obtinere non possent, prolata sententia præsidis, adjudicatæ sunt morti. Quid plura? Protinus spiculatores accedunt, nudis cervicibus vibratos pugiones incutiunt; sed ne supremam quidem cutem incidere, cassatis ictibus, possunt. Interea dum et istæ mori alacriter ⁷⁴⁷ volunt, et illi occidere nequeunt, carcerali custodiæ mancipantur. Nocte vero uni earum, quæ quasi superior erat cæteris, Salvator apparuit, eique dixit : Noli timere, hodie certamini vestro finem imponam, vosque cum corona martyrii in gloriæ meæ amœnitate suscipiam. Sequenti vero die ad tribuna- lia judicis deducuntur, inquisitione facta, eadem nihilominus sententia perseverat; idem est qui fuerat animus; et Agarenorum, sicut prius, per omnia detestantur amplexus. Protinus ergo carnifices, quoniam in cervicibus earum nil se posse probaverant, earum guttur gladio defæcant [desecant], ⁷⁴⁸ et sic de meretricibus martyres efficiunt. Sed quoniam longius quam incipiendo decreverat, jam stylus iste perducitur, cohibendus est calamus, et epistolæ compendii ponendus est modus. Tandem divinæ pietatis imploro clementiam, ut inter cætera virtutum et totius sanctæ religionis insignia, inviolabile tibi servandæ pudicitæ robur infundat, et vasculum tui corporis in sanctificatione et honore custodiat; quatenus is qui dicit in Canticis : « Ego flos campi, ego lili- um convallium (Cant. II); » sicut pro te dignatus est fieri filius Virginis, sic etiam vernare te faciat floribus castitatis.

Sit nomen Domini benedictum.

749-750 OPUSCULUM QUADRAGESIMUM OCTAVUM.

DE SPIRITUALIBUS DELICIIS.

ARGUMENTUM. — Honestum monachum edacitatis et ciborum delectu plus justo studiosiorem, spiritualium dulcedine epularum ante oculos posita, ad terrenarum dapium contemptum, et cœlestium deliciarum meditationem et amorem perducere conatur.

HONESTO fratri PETRUS peccator monachus salutem.

CAPUT PRIMUM.

De Subilæo, ejusque mysteriis.

Qui coactus in arma progreditur, impulsus tamen fortiter præliatur, corrigit ignominiosæ trepidatio-

nis opprobrium, dum obtinet ex virtute triumphum. At si et invitus incipit, et mox occurrentibus adversariis corde pavido terga vertit, etiam si fugiens hostilia tela contempserit, nota tamen degeneris infamiæ non carebit. Tu quoque, frater, in quantum datur intelligi, non ultroneus in militia spiritualis